

**УКРАЇНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО В
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ:**

**ІСТОРИЧНІ РЕТРОСПЕКЦІЇ ТА
ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

*Київ
Українські пропілеї
2017*

Тамара Сидоренко

«Мусимо навчитися чути себе українцями...». Актуальність ідей Івана Франка в контексті національного виховання молоді. 77

Володимир Підгірний

Діяльність Михайла Грушевського у Кам'янці-Подільському (1919 р.) 92

Неля Світлик

Закарпатські візії Михайла Грушевського 97

Степан Борчук

Михайло Грушевський і українські енциклопедично-краєзнавчі проекти початку ХХ ст. 104

**ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ В УКРАЇНСЬКОМУ
КРАЄЗНАВСТВІ**

Сніжана Поковба

Етнографічна та краєзнавча діяльність П. Чубинського: історіографічний огляд 113

Євген Букет

Едвард Леопольд Руліковський — перший краєзнавець Київщини 127

Світлана Дмитрук

Роль особистості в організації краєзнавчого руху 20-х рр. ХХ ст. в Україні: Олександр Яната 136

Ірина Петренко

Давня і середньовічна історія Полтавщини у науковому доробку краєзнавця Віри Жук (1928–2008) 148

Валерій Романько

Основні форми вшанування пам'яті Михайла Петренка у культурно-освітній діяльності краєзнавців Донеччини. . 157

**ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНИХ
КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Сергій Добржанський

Система управління повітовими містами Правобережної України наприкінці ХІХ ст. 164

Валерій Левченко

Проблемно-тематичні пріоритети напрямів краєзнавчих досліджень на Одещині в 1920–1940-х рр. 173

Лілія Чорна

Повсякдення літературного процесу у 1920-х рр. у Києві та Харкові 187

Тетяна Курінна

Топоніми Мліїва: церковна історія минувшини і сьогодення 201

Микола Федоришин

Культурно-археологічний центр «Пересопниця»: музейна комунікація та її результати. 208

Лариса Гайда

Музеї навчальних закладів України у викликах доби ... 217

Сергій Кот

Актуальні проблеми збереження пам'яток сакральної архітектури в Україні. 227

Олександра Коломієць

Київські печерні монастирі ХІ–ХІІІ ст. 236

РЕКОМЕНДАЦІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ. 243

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 246

Світлана Дмитрук
(м. Київ)

Роль особистості в організації краєзнавчого руху 20-х рр. ХХ ст. в Україні: Олександр Яната

Олександр Алоїзович Яната — визначний учений-біолог, ботанік-флорист, спеціаліст у галузі луківництва, насінництва, ентомології, гербології, української ботанічної термінології та номенклатури, автор праць із ботаніки, зоології, охорони природи, методики викладання природознавства, організатор науки в Україні, освітній та громадський діяч першої третини ХХ ст.¹

Становлення О. Янати як ученого та педагога відбувалося в умовах активного відродження української нації, державності, утвердження рідної мови і культури. Родинне оточення, шкільні роки в Миколаєві, навчання в Київському політехнічному інституті, участь у багатьох провідних науково-просвітницьких товариствах Києва, Миколаєва, Сімферополя, Харкова сприяли формуванню прогресивного світогляду вченого².

Олександр Алоїзович Яната народився 28 травня (9 червня за ст. ст.) 1888 року в місті Миколаєві Херсонської губернії. У документах О. Яната писав: «українець із чехів»³. Він був сином німкені й чеського переселенця, який знайшов прихисток на Миколаївщині. Його батько, Алоїз Францович, залишив Чехію через політичні переслідування за національно-визвольні ідеї, займався садівництвом. Мати, Марія Фортман, була дочкою військового лікаря. Багато часу рідні приділяли вихованню сина, всіляко заохочували прагнення Олександра до знань, прищеплювали любов до природи.

Спочатку він навчався в приватній школі, потім у середньому реальному училищі, де почав серйозно займатися природознавством, вивчати ентомологію, цікавився рослинним світом околиць Миколаєва.

Перший етап київського періоду життя Олександра Янати розпочався 1905 року, коли він вступив одночасно до Новоолександрійського інституту сільського господарства та лісівництва в Пулавах (Польща) і на агрономічне відділення Київського політехнічного інституту. Остаточо визначився він через рік: залишив Привіслинський край і переїхав на береги Дніпра, намагаючись відвідувати якомога більше лекцій відомих професорів Київського університету й політехнічного інституту⁴.

Ще в студентські роки О. А. Яната був ініціатором створення й активним учасником кількох науково-громадських організацій. 1907 р. став членом Українського наукового товариства (УНТ). 1908 року О. Яната взяв участь в організації студентського освітнього «Гуртка натуралістів», який функціонував при політехнічному інституті в Києві. Саме тут розпочинається його діяльність у галузі створення засад популяризації ботанічних знань, закладення фундаменту української наукової термінології, почасти й політична діяльність. Зростаючи в оточенні високоосвічених учених, педагогів, (Г. Арнольд, Ю. Вагнер, М. Воскобойников, Є. Вотчал, С. Навашин, І. Шмальгаузен), які присвятили себе служінню своєму народові, О. Яната пройнявся ідеєю, що культура народу, його освіта повинні розвиватися на національному ґрунті. Звичайно, така спрямованість гуртка насторожувала керівництво інституту, що згодом призвело до його заборони. З цим періодом пов'язана активна діяльність О. Янати в різних культурно-просвітницьких товариствах. У них молодий вчений читав популярні лекції, проводив бесіди, диспути, практичні роботи з ботаніки, екскурсії з зоології, ботаніки для учнів, студентів і дорослого населення. Велике значення для молодого вченого мала участь у роботі Київського товариства дослідників природи, яке надрукувало у «Записках Киевского общества естествоиспытателей» (1909) першу наукову працю О. Янати⁵.

Заслугою О. Янати стала активна участь у створенні 1908 р. Миколаївського товариства природознавців та лю-

бителів природи з метою популяризації природничих знань серед населення, допомоги школі у викладанні природознавства. Товариство набуло широкого визнання як в Україні, так і за її межами. Воно пропагувало еволюційне вчення Ч. Дарвіна, розвивало матеріалістичні ідеї в природознавстві, здійснювало широкий спектр наукових досліджень із ботаніки, зоології, геології, астрономії тощо. Під егідою цього товариства О. Яната 1910 р. заснував журнал «Природа», який став справжнім науково-просвітницьким виданням із величезним інформаційним масивом питань із природознавства⁶. Становленню науковця та громадянина сприяло членство в Українському науковому товаристві (УНТ) — так світогляд молодого людини набув українофільського забарвлення.

Досліджуючи маловідому флору Півдня України під час студентської практики, Олександр цікавився місцевими назвами рослин — до карток із характеристиками ботанічних властивостей рослин він додавав їхні народні назви, складав окремі словничок, що став у пригоді при розробленні української ботанічної термінології, яку вивчала спеціальна комісія товариства.

Практичну роботу О. Яната здійснював і під час канікул, коли виїжджав на Херсонщину та працював у Миколаївському товаристві аматорів природи. Справжньою народною академією були експедиції селами Миколаївщини, зустрічі зі старожилами, які відчували щиру зацікавленість гостя в розмовах, пов'язаних з їхнім життям і побутом. Олександр розумів, що з часом відійдуть старші покоління українців і заберуть із собою накопичені знання. Першою статтею українською мовою став «Спис рослин, зібраних добродієм Громегою у Черкаському повіті на Київщині». У цій роботі пролунала теза, яку багато років публічно обстоював Яната: російська ботанічна номенклатура селянам незрозуміла, українці мають власні назви для кожної рослини, сформовані століттями.

У студентські роки 1910 р. О. Яната одружився з Наталією Осадною, студенткою природничого відділу фізико-математичного факультету Київських вищих жіночих курсів, з якою був знайомий вже кілька років.

Також О. Яната був активним учасником студентського руху, в Києві очолив санітарно-революційну секцію РСДРП. Підпільну роботу розгорнув і в рідному місті. Працівники Миколаївського охоронного відділення вважали О. Янату одним із головних діячів підпілля, секретарем комітету Миколаївської організації РСДРП, який діяв під псевдонімами «Тарас», «Саша», «Олександр». Відомо, що студент перебував під наглядом Київського охоронного відділення та жандармського управління, займався виданням партійної преси та агітаційної літератури, збирав кошти на підтримку підпільного Червоного Хреста, який опікувався долею політв'язнів. Його квартира неодноразово піддавалася обшукам, а в травні 1910 року на короткий термін він був ув'язнений до Лук'янівської тюрми в Києві.

Арешт не завадив науковій роботі. 1911 року Яната отримав пропозицію ректорату залишитися в інституті на посаді викладача й готуватися до здобуття звання професора. Однак Олександр обрав практику, працюючи в Історико-природничому музеї губернського земства в Сімферополі⁷.

Згодом, із 1913 р. О. Яната переїжджає до Харкова, очоливши контрольну насінневу станцію Харківського сільськогосподарського товариства⁸.

У роки Першої світової війни Яната служив у Земсоюзі, завідував підвідділом Комітету Західного фронту, займався організацією контрольно-фуражної лабораторії. Водночас був секретарем очоленого Симоном Петлюрою Військового Українського комітету Західного фронту⁹. Побував Яната і в партії більшовиків, і в партії українських «боротьбистів», редагував відому газету Української соціал-демократичної робітничої партії «Слово». Однак, за словами Янати, більшовики його розчарували національним питанням, а «боротьбисти» — нерадикальною соціальною програмою¹⁰.

У липні 1917 року повернувся з фронту й після короткого перебування в Харкові продовжив діяльність у Києві. Розпочався другий етап київського періоду життя та діяльності.

Наприкінці 1917 р. О.А. Яната відходить від політики, і, навіть коли у 1919 р. Петлюра запропонував йому посаду міністра освіти Української Народної Республіки — він відмовився¹¹.

1918 року О. Яната очолив кафедру ботаніки в Українському державному університеті, читав курси загальної ботаніки та систематики рослин на фізико-математичному та курс ботаніки на медичному факультетах, за допомогою асистентів і активних студентів організував ботанічний кабінет із великою кількістю гербарного матеріалу та наочних приладь. О. Яната брав активну участь у педагогічних і наукових з'їздах, нарадах, конференціях, присвячених актуальним питанням освіти¹².

1918 року вчений був обраний до складу Наукового комітету Міністерства земельних справ України, заснував ботанічну секцію Українського наукового товариства і як керівник природничої секції Правописно-термінологічної комісії Української академії наук, а пізніше природничого відділу Інституту української наукової мови організував роботу з уніфікації української наукової ботанічної термінології.

За його пропозицією був заснований фаховий «Український ботанічний журнал», відомий публікаціями різноманітних матеріалів — від суто наукових до методологічних і бібліографічних¹³.

О. Яната повністю зосередився на науковій та педагогічній діяльності, яка спрямовувалася на українізацію шкіл та вузів, забезпечення їх кваліфікованими кадрами, підручниками, високим рівнем розвитку природничих дисциплін. 1920 р. він бере участь у роботі комісії зі створення Вищого інституту народної освіти. Діяльність на посаді декана природничого факультету в цьому закладі поєднується із завідуванням кафедрою ботаніки в цьому ж закладі. З 1921 р. О. Яната працював у Київському політехнічному інституті, де теж займав посаду завідувача кафедри ботаніки. Тоді ж він став заступником голови Ради вищих шкіл Києва¹⁴.

Слід виділити працю О. Янати в Науково-педагогічній комісії при Українському науковому товаристві, а з 1921 р. при Всеукраїнській академії наук. У цій комісії О. Яната керував секцією Вищої освіти. Робота здійснювалась у двох напрямках: науково-теоретичному (розробка питань реформи вищої школи в Україні) та в практичному (вироблення детальних програм з українознавства у зв'язку із запровадженням їх в усіх вищих закладах України).

Заслугове на увагу діяльність О. Янати на посаді завідувача музею Українського наукового товариства. Створений ще напередодні подій 1917 р. музей став своєрідним національним науковим центром, де систематично збирались цікаві експонати, газети, накази, відозви, плакати, взагалі вся політична література, що видавалася в Україні до 1917 р. Поряд із цим при музеї Українського наукового товариства працювало за керівництва О. Янати Бюро наочного приладдя для навчання. Це Бюро складалося з трьох музеїв: центрального музею, пересувного, який призначався для шкіл та прокатного музею-складу. Бюро було засноване з метою об'єднання в Києві діяльності педагогів у справі розробки наочного приладдя для навчання та організації застосування його у всеукраїнському масштабі. Робота Бюро здійснювалася в контакт з Відділом освіти. За пропозиціями О. Янати діяльність Бюро спрямовувалася в гуманітарний бік. До його роботи залучалися відомі педагоги. Музеї Бюро, безумовно, набули певного практичного досвіду. У шкільній роботі міських шкіл вони відігравали неабияку роль. Діяльність музеїв скеровувалася так, що вона гармонійно пов'язувалася з усією шкільною роботою, органічно входила до її загальної системи¹⁵.

Найвагоміший внесок у збереження довкілля був зроблений О. Янатою як головою комісії охорони природи Сільськогосподарського наукового комітету (СГНК) при Наркомземі УСРР, коли були створені заповідники «Конча-Заспа», Приморський, Канівській, Степовий в Асканії-Новій. Він був одним із авторів декрету «Про охорону пам'яток культури та природи».

Важливим напрямом роботи займався Комітет районізації при Сільськогосподарському науковому комітеті України, заступником голови якого був О. Яната. З науковою метою професор застосував систему адміністративно-територіального поділу, проаналізував матеріали окружних комісій і дійшов висновку, що господарсько-економічні відносини на території України слід будувати з урахуванням місцевих умов, тобто створювати ботанічно-географічну районізацію України. Очолювана О. Янатою ботанічна секція СГНК коригувала діяльність наукових закладів, що входили до її

складу — Інституту селекції, Інституту насіннезнавства та Центральної фітопатологічної станції¹⁶.

До початку офіційного створення Сільськогосподарського наукового комітету України ще з грудня 1917 р. при Міністерстві земельних справ проводилася підготовча діяльність з організації єдиного координаційного ботанічного центру, що тоді мав назву Ботанічний відділ. Формально діяльність Ботанічної секції (БС) природничого відділу Міністерства земельних справ розпочалася 27 квітня 1918 року — з дня призначення завідувачем секції професора О. Янати. Ще в січні завідувач мав подати до Міністерства доповідну записку щодо заснування відділу та проект його статуту. На жаль, через політичні події це відбулося тільки в квітні, коли Міністерство та його наукові установи мали вже дещо іншу організаційну структуру¹⁷. Остаточне оформлення Ботанічної секції природничого відділу СГНК відбулося після ухвалення на засіданні 13 березня 1919 року відповідної програми діяльності. З цього часу діяльність Ботанічної секції була дещо обмежена й уповільнена, оскільки під час гетьманату П. Скоропадського робота СГНК була фактично припинена.

Незважаючи на невтішне становище, БС продовжувала свою роботу переважно зі збирання та систематизації матеріалів з української ботанічної термінології і номенклатури за всіма напрямками ботаніки. Таким чином, протягом 1918 року вона проводила лише ретельну термінологічну роботу в тісному зв'язку з Термінологічною комісією Природничої секції Українського наукового товариства. Наприкінці листопада поточного року відбулися зміни на краще, зокрема було затверджене положення і штати СГНКУ а також був призначений його перший голова — академік В. І. Вернадський. З'явилася надія, що складена програма діяльності повинна реалізуватися 1919 року¹⁸.

Усі заплановані справи за керівництва О. А. Янати за складних економічних умов існування як СГНК взагалі, так і БС зокрема не були реалізовані в повному обсязі. По-перше, на початку 1920 р. Наркомзем України перевівся до Харкова і спілкуватися з ним було практично неможливо, за винятком кількох разів на рік завдяки поштовому зв'язку. Переведення самого Комітету до Харкова було технічно нереальним.

По-друге, протягом чотирьох місяців поточного року було не затверджено кошторис на 1-е півріччя та не було отримано коштів від уряду на заробітну плату співробітників. Існування СГНК в цей період підтримали тільки кошти, позичені від заступника голови Головцукру К. Тараненка. По-третє, на внесені клопотання Комітету до Міністерства земельних справ щодо виділення коштів отримано відмову. Отже, будь-яка спроба отримати кошти задля існування та нормальної роботи СГНК закінчувалася невдачею, а якщо до цього додати ще й тогочасні воєнні події, то цей рік можна вважати кризовим у всій дослідницькій роботі. У цей час запланована наукова, науково-організаційна та науково-практична робота не була реалізована в повному обсязі. Згодом наприкінці листопада було відпрацьовано й затверджено новий Статут СГНК, який уже не був пристосований до Наркомзему. Так Комітет зберігся як центральна наукова установа та продовжив свою діяльність, а як вихід із кризової ситуації вбачалося на той момент його переведення з Києва до Харкова¹⁹.

1923 року Сільськогосподарський науковий комітет України був переведений до Харкова і реорганізований із широкої державно-громадської сільськогосподарської наукової організації в науково-практичну установу. Тому планова робота Комітету проходила в несприятливих умовах, якій часом перешкоджала низка технічних труднощів²⁰.

Саме на пленарному засіданні СГНК 6 липня 1923 р. відбувся розгляд постанови Колегії Наркомзему від 23 квітня 1923 року про переведення СГНК до Харкова та доповідь Президії Комітету з цієї справи. Пленум також визнав за доцільним і потрібним переведення Комітету до Харкова та погодився з усіма постановами Президії та Ради Комітету з цього питання. Новий проект Статуту СГНК було розглянуто та прийнято одностайно (одна особа утрималася). Для подання його до вищих державних органів ухвалили відрядити до Харкова делегацію у складі О. Янати, Є. Опокова, М. Данилевського.

Уже на пленарному засіданні Комітету 15 вересня 1923 р., присвяченому переважно організаційним справам, заслухали доповідь делегації, що повернулася із Харкова, у справі переведення СГНК і затвердження нового Статуту. З допо-

віді стало відомим, що проект Статуту спочатку розглянула Спецкомісія при НКЗС, потім Колегія НКЗС, залишилося його затвердити лише СГНК, що відразу й зробили.

Як позитив не можна не відмітити, що за значні заслуги в роботі як Комітету в цілому, так і БС зокрема професора О. Янату було обрано дійсним членом СГНК. Згодом, у жовтні, його обрали членом Секції сільськогосподарської освіти та популяризації СГНК²¹.

Таким чином, Олександр Яната, продовжуючи свою професійну діяльність, переїжджає до Харкова.

У різні роки О.А. Яната організував і редагував журнали «Вісник сільськогосподарської науки», «Праці сільськогосподарської ботаніки», «Вісник природознавства», заснував Термінологічну комісію Українського наукового товариства, очолював Природничий відділ Інституту української наукової мови. Активною була як науково-педагогічна діяльність ученого, так і робота з поширення наукових сільськогосподарських знань, а також видання наукової літератури, сільськогосподарської бібліографії. Ось неповний перелік того, чим займався професор О.А. Яната — з невтомністю, послідовністю і наполегливістю, гідною подиву і захоплення. Упродовж двох десятиліть ним опрацьовано надзвичайно широкий та різноманітний аспект теоретичних, прикладних і науково-організаційних питань у різних галузях біологічної та сільськогосподарської науки²².

Однак тоталітарний режим доклав чимало зусиль для того, щоб ім'я Олександра Янати було викреслене з української науки. 1933 року його було звинувачено в контрреволюційній діяльності та участі в Українській військовій організації. Ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР від 23 вересня 1933 р. позбавлений волі у ВТТ на 5 років. Термін покарання відбував у Прорвтабі та Білбалттабі. Ухвалою особливої наради при НКВС СРСР від 21 липня 1937 року термін покарання продовжено на 5 років. Помер 3 червня 1938 року в Північсхідтабі НКВС у Магаданській області Хабаровського краю²³.

Під заборону потрапили монографії професора — здобуток, який він намагався зробити надбанням українців, був недоступним і зберігався у спецсховищах бібліотек. Резуль-

тати окремих досліджень залишалися в рукописах, прихованих у закритих архівних фондах²⁴.

1964 року, коли з багатьох жертв політичних репресій було знято тавро «ворогів народу», українські науковці зважилися на клопотання про перегляд справи О. А. Янати. Реабілітований військовим трибуналом КВО 10 червня 1964 року²⁵.

Тривалий час ім'я О. А. Янати свідомо замовчувалося в радянській науковій пресі та ще не повною мірою висвітлене в сучасних українських виданнях. Його життєвий шлях назавжди залишиться прикладом надзвичайної відданості обраній справі, значну наукову спадщину якого становить понад 300 наукових праць, зокрема підручників, посібників, статей²⁶.

¹ Яната Олександр Алоїзович (1888–1938): бібліогр. покажч. / УАН, ЦНСГБ, АН Вищої школи України, Сектор історії та методології освіти, науки і техніки; укл.: В. А. Вергунов, Т. Ф. Дерлеменко, А. А. Коробченко, О. Я. Пилипчук; наук. ред. О. Я. Пилипчук, В. А. Вергунов. — К., 2001. — С. 3–4. — (Сер. «Бібліографія вчених-аграріїв України»).

² Коробченко А. А. Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 16.

³ Околітенко Н. Олександр Яната: відомого вченого-природознавця чесько-німецького походження знищили за українськість... // Персонал. — 2006. — № 27 (178). — 6–12 липня.

⁴ Скороходова С., Шуйський І. Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 167.

⁵ Ситник К.М. Великий природознавець Олександр Алоїзович Яната (до 90-річчя заснування «Українського ботанічного журналу») // Український ботанічний журнал. — 2010. — Т. 67. — № 2. — С. 167.

⁶ Коробченко А. А. Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 7.

⁷ Олександр Яната: біографія // Режим доступу: <http://k-ua.net/олександр-яната-біографія>.

⁸ Скороходова С., Шуйський І. Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 167–168.

⁹ *Коробченко А. А.* Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 9.

¹⁰ *Сердюк О.* З історії заснування та діяльності ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України в 1918–1919 р. // Історія української науки на межі тисячоліть: зб. наук. пр. / редкол. О.Я. Пилипчук та ін. — К., 2006. — Вип. 26. — С. 179.

¹¹ Яната Александр Алоисович 28.05.1888–3.06.1938 // <http://www.esoethics.ru/b42/157.html>.

¹² *Коробченко А.А.* Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 9.

¹³ *Скороходова С., Шуйський І.* Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 170.

¹⁴ *Коробченко А. А.* Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 9.

¹⁵ *Коробченко А. А.* Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 13.

¹⁶ *Скороходова С., Шуйський І.* Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 171.

¹⁷ *Коваленко С. Д.* Початковий етап діяльності Ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України [Електронний ресурс] // Історія науки і біографістика. — 2007. — Вип. 3. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/E-journals/INB/2007-3/07ksdvku.pdf>.

¹⁸ *Сердюк О.* З історії заснування та діяльності ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України в 1918–1919 р. // Історія української науки на межі тисячоліть: зб. наук. пр. / редкол. О. Я. Пилипчук та ін. — К., 2006. — Вип. 26. — С. 179.

¹⁹ *Сердюк О. М.* Науково-організаційна діяльність Ботанічної секції Сільськогосподарського наукового комітету України за 1920 рік // Історичні записки: зб. наук. пр. — Луганськ, 2007. — Вип. 16. — С. 191–194.

²⁰ *Коваленко С. Д.* Науково-організаційні засади діяльності Сільськогосподарського наукового комітету України у 1923 році // Історія освіти, науки і техніки в Україні: третя конф. молодих вчених та спеціалістів: тези доп. та повідомл. 26–27 трав. 2006 р., м. Київ / ДНСГБ, ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький держ. педагогіч. ун-т ім. Григорія Сковороди”. — К., 2006. — С. 15.

²¹ *Красніцька Г. М.* Діяльність професора О.А. Янати зі становлення і розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції при Сільськогосподарському науковому комітеті України (1918–1927) // Історія науки і біо-

графістика. — 2008. — Вип. 3. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2008-4/08kgmnku.pdf>.

²² *Красніцька Г.М.* Діяльність професора О. А. Янати зі становлення і розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції при Сільськогосподарському науковому комітеті України (1918–1927) // Історія науки і біографістика. — 2008. — Вип. 3. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2008-4/08kgmnku.pdf>.

²³ *Скороходова С., Шуйський І.* Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 167.

²⁴ *Скороходова С., Шуйський І.* Олександр Яната: приклад відданості науці // Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша. — Ч. 2 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К.; Х.: Оригінал, 2008. — С. 176.

²⁵ Жертви репресій. Репресії 20-х — початку 50-х років в Україні / Ю. С. Шемчушенко, О. М. Мироненко, В. І. Пристайко. — К.: Юрінформ, 1993. — С. 183.

²⁶ *Коробченко А. А.* Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. — К., 2001. — С. 2.

ління НСКУ, голова Донецької обласної організації НСКУ, кандидат педагогічних наук.

Світлик Неля Михайлівна — кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Сидоренко Тамара Василівна — заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національного музею літератури України.

Федоришин Микола Васильович — директор комунального закладу «Культурно-археологічний центр “Пересопниця”» Рівненської обласної ради, магістр культурології.

Чорна Лілія Миколаївна — провідний спеціаліст відділу зв'язків з громадськістю Управління інформації та громадських комунікацій Національного банку України.

Науково-популярне видання

УКРАЇНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ:

ІСТОРИЧНІ РЕТРОСПЕКЦІЇ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Верстка Олеси Урбанської

Підписано до друку 16.11.2017. Формат 84×108 ¹/₃₂.

Друк офсетний. Гарнітура «Georgia».

Обл.-вид. арк. 12,06. Ум. друк. арк. 13,13.

Зам. № 2312

Видавництво «Українські пропілеї»,

Київ, вул. Банкова, 2, а/с № В-187

Тел.: +380 (67) 717-89-41. E-mail: ukr.propilei@gmail.com

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 747 від 24.06.94 р.

Віддруковано у друкарні «Видавництво “Фенікс”»,

вул. Шутова, 13б, м. Київ, 03680.

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 271 від 07.12.00 р.